

(የዕቅድ/ሰነድ ለውጥ - ለውጫ - ማታዘጋጀት ይኖራል)

የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም አመጣጥ

ከመጀመሪያ እስከ ዘመናችን

መግቢያ፡

እግዚአብሔር ከጥንት ጀምሮ በራሱ፣ በሌሎችም በመልአክ በሌላም ልዩ ልዩ አስተርጓሚ ለሕዝቡ ተናገሮአል። በኋላ ግን በእነዚህ መንገዶች ተገልጦ ለሕዝቡ የተናገረው ሁሉ ስለ ተጻፈ ሕዝቡ በመጽሐፍ እንዲጠቀሙ ሆነ።

በመጨረሻም ራሱ እግዚአብሔር ወልድ ሰው ሆኖ ፊት ለፊትና ቃል በቃል ለሕዝቡ ነገራቸው፣ ይህም እንደገና መጽሐፍ ሆነ። እግዚአብሔር ለሕዝቡ ሊናገረው፣ ሕዝቡም ከእግዚአብሔር ሊሰማው የሚያስፈልገው ሁሉ እንሆን። በአንድ መጽሐፍ ተካትቶአል። ስለዚህ “ጌታ ሆይ፣ ተናገር ባሪያህም ይሰማል።” (1ሳሙ. 3:10) በማለት ዛሬ የእግዚአብሔርን ድምፅ ለመስማት ራሳይ ወይም ሌላውን መጠበቅ ሳይሆን እግዚአብሔር ለሕዝቡ ይናገር ዘንድ ድምፁን የሚያሰማበትን መጽሐፍ መመርመር ያስፈልጋል “መጻሕፍትን መርምሩ፣ ታገኛላችሁም” ተብሎአልና። (ዮሐ. 5:39)

እግዚአብሔር ለመናገር ድምፁን የሚያሰማበት መጽሐፍ ምንድን ነው? ጥያቄው ቀላል ነው። መጽሐፍ ቅዱስ ነው ብሎ መመለስ ግን ቀላል አይደለም። እግዚአብሔር ከሰዎች ጋር ለመነጋገር መሣሪያ ስለደረገው መጽሐፍ ቅዱስ ግንዛቤ ማድረግ ከዕውቀት በላይ ነውና።

መጽሐፍ ቅዱስ እንደ ሰው አሳብ ሳይሆን በእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ መሪነት በቅዱሳን ሰዎች የተጻፈ ነው። በመሆኑም አምላካዊ ቃል እንጂ በሰው ጥበብና ፍልስፍና የተጻፈ አይደለም። መጽሐፍ ቅዱስ በባለቤቱ በመንፈስ ቅዱስ ጠባቂነት በየዘመኑ የተከሰቱ ችግሮችንና አደጋዎችን አልፎ ከዘመናችን የደረሰ መጽሐፍ ነው። ዛሬ መጽሐፍ ቅዱስን የሚያነብ ማንኛውም ሰው አመጣጡን፣ አተረጓጎሙን፣ እንዲሁም እንዴት ተጠብቆ እስከ ዘመናችን እንደ ደረሰ መገንዘብ ያስፈልገዋል።

1. ስሙ፡

የተጻፈው የእግዚአብሔር ቃል በብዙ ቁጥር “መጻሕፍት” እየተባለ ይጠራል። (ማቴ. 22:29 ፣ 22:42፣ ሉቃ. 24:32፣ ዮሐዋ. 18:24) እንዳንድ ጊዜም በነጠላ ቁጥር “መጽሐፍ” ተብሎ ይጠራል። (ዮሐዋ. 8:32፣ ገላ. 3:22) እንደዚሁም ከቅጽል ጋር “ቅዱሳት መጻሕፍት” ወይም “ቅዱስ መጽሐፍ” እየተባለ የተጠራበት አንቀጽ አለ። (ሮሜ. 1:2፣ 2ጢሞ. 3:15) በሁለተኛው ምዕት ዓመት መካተቻ ላይ ደግሞ የአይሁድንና የክርስቲያኖችን መጻሕፍት ለመለየት “ብሉይ ኪዳንና ሐዲስ ኪዳን” የሚል ስያሜ ለመጽሐፍ ቅዱስ ተሰጥቶአል።

ይሁን እንጂ በአሁኑ ጊዜ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የእግዚአብሔርን ቃል ያገመረው መጽሐፍ “ቅዱስ መጽሐፍ” እየተባለ ከመጠራቱ ጋር “መጽሐፍ” እየተባለም ይጠራል። “እገሌ መጽሐፍ ያውቃል ፣ እገሌ ወደ መጽሐፍ ቤት ገባ” ሲባል ቅዱስ መጽሐፍን ብቻ ያመለክታል።

መጽሐፍ ቅዱስ ብሉይ ኪዳንና ሐዲስ ኪዳን ተብሎ በሁለት የተከፈለ ሲሆን ብሉይ ኪዳን እግዚአብሔር በሰና በሙሴ በኩል ለእስራኤል የገባውን ቃል ኪዳን ያመለክታል። ሐዲስ ኪዳንም ጌታችን ኢየሱስ “ይህ ጽዋ በደሜ የሚሆን ዐዲስ ኪዳን ነው” ያለውን ኪዳን ይገልጻል።

2. የመጽሐፍ ቅዱስ አመጣጥ፡

በመጀመሪያው ክፍል በብሉይ ኪዳን ውስጥ የሚገኙት መጻሕፍት በአንድ ጊዜ ሳይሆን አንድ ሺህ ዓመት ያህል በሆነ ዘመን ውስጥ ከ400 ዓመት ዓለም ቅድመ ልደተ ክርስቶስ ተጽፈዋል። ይህ ክፍል ዘመን ከሙሴ ኦሪት እስከ

ሚልክያስ ትንቢት ያሉት መጻሕፍት የተጻፉበትን ጊዜ የሚያመለክት ነው። እንደ መጻሕፍተ መታብያን ያሉት መጻሕፍት ግን በሁለተኛው ምእት ዓመት ውስጥ ቅድመ ልደተ ክርስቶስ ተጽፈዋል።

በሁለተኛው ክፍል በሐዲስ ኪዳን ውስጥ የሚገኙት መጻሕፍት ደግሞ ከ50 እስከ 100 ዓመተ ምሕረት ድረስ መጻፋቸው ታውቋል።

መጻሕፍቱን የጻፉ ቅዱሳን ሰዎች ሥጋውያን ቢሆኑም በእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ እየተመሩ እንደ ጻፉባቸው በእርግጥ ይታመናል። በዚህ ምክንያት መጻሕፍቱ “የእግዚአብሔር ቃል፣ የእግዚአብሔር አስትንፋስ” ተብለው ይጠራሉ።

3. በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ያሉት መጻሕፍት አመራረጥ፣

ዛሬ በምንጠቀምበት መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ከተሰበሰቡት መጻሕፍት ሌላ በብሉይና በሐዲስ ኪዳን ዘመን በርካታ መጻሕፍት ተጽፈው ነበሩ። እንግዲህ አሁን የምንጠቀምባቸው መጻሕፍት እንዴት ተመረጡ?

ስለ አመራረጡ አንዳንድ መመሪያዎች ቢኖሩም ቅዱሳን ሰዎች በመንፈስ ቅዱስ መሪነት እውነቱንና ስሕተቱን ለመለየትና በጎብረት ድምፃቸውን ለመስጠት ችለዋል።

ከዚህም ሌላ የጻሕፍቱን እንግንኙትና የመጻሕፍቱን ፍሬ ነገር በመገምገም፣ መጻሕፍቱ የተነገሩበትን የተጻፉበትን ትክክለኛ ዘመን በማረጋገጥ የጻሕፍቱን የቋንቋ አጠቃቀም በማጥናትና ይህን የመሳሰሉትን ነገሮች በመመርመር በእርግጥ የእግዚአብሔር መንፈስ አለባቸው የተባሉትን መጻሕፍት በእግዚአብሔር ቅዱስ መንፈስ ሥምረት ለመምረጥ በቅተዋል።

ከሙሴ እረት እስከ ሚልክያስ ትንቢት ያሉት መጻሕፍት የመጨረሻ ቅጥራቸው የተወሰነው በ400 ዓመተ ዓለም ቅድመ ልደተ ክርስቶስ ነው። ይህም ቀኖናዊ ውሳኔ የተገኘው ከባቢሎን ፍልስጥ መልስ በኋላ ካህኑና ጸሓፊው ዕዝራ ከነበረበት የአይሁድ ጉባኤ ነው። እንደገናም በ90 ዓመተ ምሕረት በየምኒያ የተደረገው ጉባኤ የቀደመውን ቀኖና አጽድቋል። በሁለቱም ጉባኤዎች ቅጥራቸው

የተወሰነላቸው መጻሕፍት አይሁድ የሚቀበሉባቸው 22 የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ናቸው። ክርስቲያኖች የሚቀበሉባቸው ሌሎች የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ግን በየምኒያው ቀኖና አልተካተቱም።

የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት መጨረሻ ቅጥራቸው የተወሰነው በ360 ዓ.ም. ነበር። በመጨረሻም በ390 ዓ.ም. ይኸው ቀኖና በካርቲጅ ጉባኤ ጸድቋል። የመጻሕፍቱ አመራረጥ ግን ከ100 ዓመተ ምሕረት ጀምሮ መካሄዱ ታውቋል።

4. መጽሐፍ ቅዱስ በምን ቋንቋ እንደ ተጻፈ፣

በብሉይ ኪዳን መጻሕፍት እስራኤል በሚናገሩበት ቅጥራቸው አንዳንድ የመጽሐፍ ቅዱሳን በአራማይክ ተጽፈዋል።

በብራና የተጻፈ ጥንታዊ የግዕዝ ቅዱስ ወንጌል

የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍትም በመጀመሪያ የተጻፉት በግሪክ ቋንቋ ነው። ነገር ግን የማቴዎስ ወንጌል በዕብራይስጥ፣ የማርቆስ ወንጌልም በሮማይስጥ እንደ ተጻፉ ይተረካል።

ጥንታውያን ጻሕፍት ቃለ እግዚአብሔርን በድንጋይ፣ በሸክላና በዕንጨት ሰሌዳ ላይ በመቅረጽ፣ ፓፕሪስ ከተባለ ደንገል ዓይነት ማር በተሠራ ክርታስ ላይ፣ እንዲሁም ከእንሰሳት ቆዳ በተሠሩ ብራናዎች ላይ በቀለም በመጻፍ ዘመናዊው ወረቀትና ማጎተም እስከተፈለሰረበት ዘመን ድረስ አቋይተዋል።

5. የመጽሐፍ ቅዱስ ጎብረት፣

መጽሐፍ ቅዱስን የጻፉ ሰዎች ብዙ ናቸው። ከ40 በላይ ናቸው። መጽሐፍ ግን አንድ ነው። ዓላማውም አንድ

ነው። ዓላማው እንደ የሆነበት ምክንያትም ጸሐፍቱ በራሳቸው አሳብ ሳይሆን በመንፈስ ቅዱስ መሪነት ስለ ጻፉ ነው። ስለሆነም መጽሐፍ ቅዱስ እርስ በእርሱ ኅብረት አለው።

መጽሐፍ ቅዱስ ብሉይና ሐዲስ ተብሎ በሁለት ቢከፈልም እንደ መጽሐፍ ነው። መልእክቱም እንደ ነው። ይኸውም የእግዚአብሔርን ፍቅርና አዳኝነት መግለጥ ነው።

6. መጽሐፍ ቅዱስ ከትውልድ ወደ ትውልድ እንዴት ተላለፈ?

ቃለ እግዚአብሔር የተጻፈባቸው መጀመሪያዎቹ ብራናዎች እስከ ዘመናችን አልደረሱም። የዘመን ርዝመት ጽሕፈታቸውን ማዳከሙና ማጥፋቱ አልቀረም።

ሆኖም ጸሐፍቱ ፈደል፣ ቃልና ኅይለ ቃል፣ መስመርና ቅጠል እየቆጠሩ በታላቅ ጥንቃቄ የእግዚአብሔርን ቃል እየቀዱ ከዘመን ወደ ዘመን አስተላልፈው ሆኗል። ፍጹም ያልሆነ ቅጂ ሁሉ ተቀድሶ በእሳት ወይም በባሕር ይጣል ነበር።

ጥንታዊነት ያላቸው ብዙዎች የመጽሐፍ ቅዱስ ቅጂዎች ተገኝተዋል። ከእነዚህም ውስጥ በጣም የሚታወቁት የሚከተሉት ናቸው፡-

- የሲናው (በ300 ዓ.ም. የተጻፈና በሲና ገዳም የተገኘ)
- የቫቲካኑ (በ300 ዓ.ም. የተጻፈ፣ በቫቲካን የሚገኝ)
- የእስክንድርያው (በ400 ዓ.ም. የተጻፈና በእስክንድርያ የተገኘ)

እነዚህ ጥንታዊያን ጽሑፎች ዛሬ በእጃችን ያሉት ቅዱሳን መጻሕፍት ከመጀመሪያዎቹ ጋር ትክክል መሆናቸውን ለመመርመርና ለማመሳከር፣ ልዩነትም ቢኖር ልዩነቱ ምን ያህል እንደሆነ ለማወቅ አስችለዋል።

7. የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም አመጣጥ፡

ቀደም ብሎ እንደ ተገለጠው የብሉይ ኪዳን አብዛኛው ክፍል የተጻፈው በዕብራይስጥ ሲሆን የሐዲስ ኪዳንም የሚበልጠው ክፍል የተጻፈው በግሪክ ነው። ያንጊዜም፡- መጽሐፍ ቅዱስን ለማንበብ ዕብራይስጥና ግሪክ ማወቅ፣ ወይም አስተርጓሚ መኖር ነበረበት።

ስለዚህ ሰዎች ሁሉ በየቋንቋቸው ቃለ እግዚአብሔርን መስማትና ማንበብ ይችሉ ዘንድ ትርጉም አስፈለገ። በ200 ዓመተ ዓለም ገደማ ቅድመ ልደተ ክርስቶስ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በበጥሊሞስ ትእዛዝ ከዕብራይስጥ ወደ ግሪክ ተተረጎሙ። ይህ ትርጉም የተዘጋጀው በሰባ ሊቃውንት ስለነበረ “የሰባ ሊቃናት ትርጉም” ተብሎ ይጠራል። በግሪኩም “ሰጥቱአግንታ” ይባላል። ሰባ ማለት ነው።

ከልደተ ክርስቶስ በኋላ መላው መጽሐፍ ቅዱስ እስከ አምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ በተለያዩ ቋንቋዎች ተተርጉሞአል። እነርሱም፡-

- የሶርያው (አራማይክ) ትርጉም
- ጥንታዊው ላቲን ትርጉም
- ቩልጋታ የተሰኘው ሁለተኛው የላቲን ትርጉም
- ጥንታዊው የኮፕቲክ ትርጉም
- የኢትዮጵያው (የግእዙ) ትርጉም
- የጎቲክ (በሩማንያና በቡልጋርያ አካባቢ) ትርጉም
- የአርመን ትርጉም ናቸው።

ስለ ኢትዮጵያው ትርጉም ወደፊት በቦታው እናያለን።

በ1527 ዓ.ም. መጽሐፍ ቅዱስ ወደ ጀርመን ሲተረጎም በ1322-1377 ዓ.ም. የነበረው ዊክሊፍ የተባለው ሊቅ መጽሐፍ ቅዱስን ወደ እንግሊዝኛ ተተርጎሞአል። እንደገናም በ1604 ዓ.ም. በእንግሊዛዊው ንጉሥ ጀምስ እስካሁን በጥቅም ላይ ያለው የእንግሊዝኛ መጽሐፍ ቅዱስ ተተርጎሞአል።

በአሁኑ ጊዜም መጽሐፍ ቅዱስ በዓለማችን ውስጥ ከሁለት ሺሕ በሚበልጡ ቋንቋዎች ተተርጎሞአል። እየተተረጎመም ነው።

የሰብዓው ሊቃናት ትርጉም ሠላሳ ዘጠኙን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ብቻ ያካተተ አልነበረም። የሚከተሉትንም መጻሕፍት አካትቶአል፤ እነርሱም፡-

- ጦቢት፡
- ዮዲት፡
- አስቴር (ተረፈ አስቴር)፡
- ጥበበ ሰሎሞን፡
- ጥበበ ሲራክ፡
- ዕዝራ ካልእ፡
- ዕዝራ ማልስ (ሱቴኤል)፡

- ተረፈ ኤርምያስ፡
- መጽሐፈ ባርክ፡
- ተረፈ ባርክ፡
- አርአያ መጽሐፍ ዘኤርምያስ፡
- ሶስና
- ጸሎተ ሆለስቱ ደቂቅ፡
- ዜና ቤል ወክይሲ፡
- ጸሎተ ምናሴ ናቸው።

በኋላ በግሪክኛው የተጻፉት ሦስቱ መጻሕፍተ መቃብያንም በሰብዓው ሊቃናት ትርጉም ተጨምረዋል። በፍልሰትም ሆነ በንግድ እንዲሁም በልዩ ልዩ ምክንያት ከምድረ ፍልስጥኤም ውጭ ይኖሩ የነበሩ ግሪክኛ ተናጋሪዎች አይሁድ እነዚህን ሁሉ መጻሕፍት ተቀብለዋቸውል። በጥንት ቤተ ክርስቲያንም ይነበብ የነበረው ይኸው የሰብዓው ሊቃናት ትርጉም በመሆኑ እነዚህ መጻሕፍት በሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ተጠቅሰው ይገኛሉ (ማቴ. 27፡9) የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያንም በእነዚህ ላይ ሄኖክና ኩፋሌን ጨምሮ ከሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ጋር በአንደኛ መዓርገ ቀኖና ትቀበላቸዋለች። ሌሎችም አብያተ ክርስቲያናት ከላይ የተዘረዘሩትን መጻሕፍት በሁለተኛ መዓርገ ቀኖና መድበው ተቀብለዋቸዋል።

8. መጽሐፍ ቅዱስ በኢትዮጵያ ቋንቋዎች፡

ተይህዶ (የአይሁድ ሃይማኖት) ቅድመ ልደተ ክርስቶስ በ950 ዓመት ወይም እንደ ኢትዮጵያ አቈጣጠር በ4523 ዓመተ ዓለም ወደ ኢትዮጵያ በገባ ጊዜ ከብሉይ ኪዳን መጻሕፍት መጀመሪያው የሕግ (አሪት) ክፍል በቃልም በጽሑፍም አብሮ መግባቱ በብሔራውያን ሊቃውንት ይተረካል። ከዚያም በኋላ ከዕብራይስጥ ወደ ኢትዮጵያ ቋንቋ ወደ ግእዝ መተርጎሙን እንደ አባ ጊዮርጊስ ያሉ ኢትዮጵያውያን ሊቃውንት ተናግረዋል፡ ጽፈዋልም። (መጽሐፈ ምሥጢር)

ይሁን እንጂ በዚህ ታሪክ የማይስማሙ ሊቃውንት መኖራቸው ታውቋል። ምክንያቱም የግእዝ ፊደል ለጽሕፈት መብቃቱ በቅዱስ ፍሬምናጦስ አማካኝነት መሆኑ ስለታወቀ ነው። ከዚህም ጋር ከቅዱስ ፍሬምናጦስ በፊት በነበረው ግእዝ ከተተረጎሙው የብሉይ ኪዳን

መጽሐፍ ጥቂት ኩፋሌ ስላልተገኘ ነው። ስለዚህ ብዙኃን ሊቃውንት መጽሐፍ ቅዱስ ድንገረ ልደተ ክርስቶስ ወደ ግእዝ እንደ ተተረጎመ በተጻፈው ታሪክ ኅብረታቸውን ያሳያሉ።

ቅዱስ መጽሐፍ በ4ኛው ምዕተ ዓመት በቅዱስ ፍሬምናጦስ፣ ሰላማ ከሣቱ ብርሃን፣ ቀጥሎም በ5ኛው ምዕተ ዓመት በዘጠኙ ቅዱሳን በግሪክኛ ከተዘጋጀው ከሰባ ሊቃናት ትርጉም ወደ ግእዝ ተተርጎሞአል። በዚህም የተቀደሰ ሥራ ኢትዮጵያውያን ሊቃውንት ተሳትፈዋል። በተለይ በአባ ሰላማ ጊዜ ተክለ ሃይማኖትና ገብረ መስቀል የተባሉ ብሔራውያን ምሁራን በትርጎሙ ሥራ ከፍተኛ አስተዋፅኦ እንዳደረጉ በገድለ አብርሃና አጽብሐ ተመዝግቦአል።

ሙሉ መጽሐፍ ቅዱስ በተጠቀሱት አባቶች በዚህ ዓይነት ወደ ግእዝ ከተተረጎመ በኋላ በወቅቱ የሕዝብና የቤተ ክርስቲያን መገልገያ በነበረው የግእዝ ቋንቋ እየተነበበና እየተብራራ እስከ 17ኛው ምዕተ ዓመት ቈይቶአል።

በ17ኛው ምዕተ ዓመት የአንድምታ ትርጓሜ ሊቃውንት በነጠላ ትርጓሜ ሳይሆን በአንድምታ ትርጓሜ ቅዱሳት መጻሕፍትን ወደ አማርኛ ለመተርጎም ከፍተኛ ጥረት አድርገዋል። የእነዚህ ሊቃውንት ሥራ በኋላ ለተሠራው የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም በር ከፋች ሆኖአል።

እንደ እንጹጥሮስ ሄይሊንግ ያሉ አንዳንድ የውጭ ሀገር (ጀርመን) ሰዎችም በ1628-40 ዓ.ም. ከቅዱሳት መጻሕፍት አንዳንድ ክፍሎችን እንዲሁም ተፈላጊ ወይም ምርጥ ጥቅሶችን ወደ አማርኛ ለመተርጎም ያደርጉት የነበረው ሙከራ ቀላል አልነበረም። ነገር ግን ሙሉ መጽሐፍ ቅዱስን ወደ አማርኛ ለመተርጎም አልቀናቸውም። ቅዱስ መጽሐፍን በሙሉ ወደ አማርኛ ለመተርጎምና ኢትዮጵያዊ ሁሉ እንዲያነብውና እንዲባረክበት ለማድረግ የቀናቸው ክቡር አባ አብርሃም ናቸው።

አባ አብርሃም ማን ነበሩ?

ስዊድናዊው ዶ/ር ጉስታቭ አረን “ቀደምት ወንጌላውያን በኢትዮጵያ” በተባለው መጽሐፋቸው በገጽ 42-44 እንደ ገለጡት አባ አብርሃም የኢትዮጵያ አርቶዶክስ ተዋሕዶ መነኩስ ካህን ነበሩ። ምድረ ሙላዳቸውም ጉጃም እንደሆነ ዶ/ር ጉስታቭ አረን በጥናታዊ መጽሐፋቸው፣ አይዘንበርግ በአማርኛ መዝገበ ቃላታቸው ገልጠዋል። አባ አብርሃም በፀረብኛው አጠራር “አቡሩሂም፣ አቡሩህ፣ አቡራም፣ አቡሩሚ እየተባሉ ይጠራሉ። ሁሉም አብርሃም ማለት ነው።

አባ አብርሃም መጽሐፍ ቅዱስን ወደ አማርኛ እንዴት ተረጎሙ?

አባ አብርሃም የ28 ዓመት ወጣት በነበሩ ጊዜ በግብፅ በኩል ወደ ቅድስት ሀገር ኢየሩሳሌም መንፈሳዊ ጉዞ አደረጉ። በኢየሩሳሌም ቅዱሳት መካከትን ከተሳለሙ በኋላ ወደ ሶርያ፣ አርማንያና ፋርስ ሄዱ። ከዚያም ወደ ሀገራቸው ወደ ኢትዮጵያ ከመመለሳቸው በፊት ወደ ሕንድ ሀገር ሄደው ነበር። ከሕንድ ወደ ሀገራቸው ተመልሰው ለጥቂት ጊዜ ቁዩ፣ ያንጊዜ የሃምሳ ዓመት ዕድሜ ሰው የነበሩት አባ አብርሃም ለሁለተኛ ጊዜ ገዳማተ ግብፅን ለመገባቸው ወደ ግብፅ ተጓዙ። በካይሮ በነበሩበት ጊዜም በጽኑዕ ሕመም ታምመው ነበር። ነገር ግን ከእርሳቸው ጋር የጠበቀ ግንኙነት በነበረው በፈረንሳዊው አስሊን አማካኝነት ከሞት ሊያመልጡ ችለዋል።

አባ አብርሃም የዐረብ፣ የፋርስ፣ የኢጣልያ፣ የግሪክና የሌላም ሀገር ቋንቋዎችን ያውቁ እንደነበርና የኢትዮጵያ ሥነ ጽሑፍ ሊቅ እንደነበሩ ዶ/ር ጉስታቭ አብራርተው ጽፈዋል።

በግብፅ የፈረንሳይ ኤምባሲ ምክትል ቆንሳላ የነበረው አስሊን የአባ አብርሃምን ሊቅነት ከተረዳ በኋላ መጽሐፍ ቅዱስን ለኢትዮጵያ ሕዝብ በኢትዮጵያ ብሔራዊ ቋንቋ አማርኛ በሙሉ እንዲተረጎሙ አማካሪቸው። አባ አብርሃምም የአስሊንን ምክር በደስታ ተቀብለው የትርጉም ሥራቸውን ቀጥለዋል። ምክትል ቆንሳላ አስሊንም ለአባ አብርሃም የቀሳቄስ ድጋፍ በመስጠት ከፍተኛ አስተዋፅኦ አድርጎአል።

አባ አብርሃም የአስሊን ድጋፍ ሳይለያቸው የብሉይና የሐዲስ ኪዳናትን መጽሐፍ ቅጥር በቅጥር በታላቅ ጥንቃቄ የመተርጎም ሥራው ዐሥር ዓመታት ወስዶባቸዋል። አባ አብርሃም በግእዝ ያልተብራሩ አስቸጋሪዎች ቃላትንና ሐረጎችን ባገኙ ጊዜ አስሊን በመሠረታዊው ቋንቋ በዕብራይስጥ፣ የተጻፈውን ዘርዕ፣ የሱርስቱንና የሰባ ሊቃናቱን ትርጉም፣ እንዲሁም የቃላት መፍቻዎችንና ትርጓሜዎችን በመመልከት ይተባበራቸው ነበር። አባ አብርሃም በግእዝ ከተጻፈው መጽሐፍ ቅዱስ አንዳንድ ክፍሎችን በቃላቸው ያውቁ ነበር። ሌሎችን ክፍሎች ደግሞ በመጽሐፍ ይዘው ነበር። ከዚህም ሁሉ ጋር አባ አብርሃም በተለያዩ ቋንቋዎች ያነሱ ስለነበር የትርጉም ሥራቸው በአጭር ጊዜ ተቃንቶላቸዋል።

አባ አብርሃም ታላቁን ሥራቸውን እንደፈጸሙ በኢየሩሳሌም ዕረፍት ለማድረግ በዚያም ለመሞትና ለመቀበር ተመኙ። ይህም ምኞታቸው የአካባቢውን ሃይማኖታዊ ሁኔታ ለመመርመር ወደ ቅርብ ምሥራቅ ተጉዞ የነበረው የስዊድን ቁስ ክርስቶፎር በርክሐርድት በመጋቢት 25 ቀን 1811 ዓ.ም. በጻፈው ደብዳቤ ተረጋግጦአል። ቁስ ክርስቶፎር በመቀጠል አባ አብርሃም ኢየሩሳሌም እንደ ደረሱ በወረርሽኝ በሽታ መያዛቸውንና ጉዳት የደረሰባቸው መሆኑን ገልጦ ጽፎአል። የሕይወታቸውም ኅልፈት በዚህ በሽታ ምክንያት ሲሆን ዕረፍታቸው በመጋቢት ወር መጀመሪያ 1811 ዓ.ም. ነበር። አባ አብርሃም ባረፉ ጊዜ እርሳቸው ወደ አማርኛ የተረጎሙት መጽሐፍ የእጅ ጽሑፍ በአስሊን እጅ በጥንቃቄ ተይዞ ነበር።

በሜድትራንያን አካባቢ የቤተ ክርስቲያን ተልእኮ ማኅበር ኅላፊ የነበረው ዊልያም ጆዌት በታኅሣሥ ወር 1804 ዓ.ም. ወደ ግብፅ ሄዶ ከአስሊን ጋር በተገናኙ ጊዜ የአማርኛው መጽሐፍ ቅዱስ የትርጉም ሥራ ተጠናቅቆ ዐልቆ ነበር። አስሊንም ጆዌትን ባገኘው ጊዜ በአባ አብርሃም ከተተረጎሙው ክፍተኛ ዋጋ ካለው ሙሉ መጽሐፍ ቅዱስ የእጅ ጽሑፍ በከፊል ይዞ ራሱን አስተዋወቀ።

መጽሐፍ በተርጓሚው በአባ አብርሃም የእጅ

ጽሑፍ 9539 ገጽ 7 ነበሩት። የተጻፈውም በኢትዮጵያ የግእዝ ፊደል ሲሆን እጅግ የተዋበና ተለይቶ የሚነበብ ቁም ጽሕፈት ነበር። የቤተ ክርስቲያን ተልእኮ ማግበርና የእንግሊዝ መጽሐፍ ቅዱስ ማግበር በአባ አብርሃም የእጅ ጽሕፈት ክፍተኛ ዝንባሌ ስለነበራቸው ለመግዛት አስሊንን ጠየቁት። አስሊንም ስለ መጽሐፍ ተመጣጣኝ ዋጋ እንጂ ሙሉ ዋጋ አልጠየቀም። የጠየቀውም ዋጋ 1,200.00 (አንድ ሺሕ ሁለት መቶ ፓውንድ) ብቻ ነበር።

የእንግሊዝ መጽሐፍ ቅዱስ ማግበርም በተጠየቀው ዋጋ ተስማሚ። ወደያውም በታላቅዋ ብሪታንያ ውስጥ ባሉ የቋንቋ ባለሙያዎች ከተመረመሩ በኋላ አራቱ ወንጌላት በ1816 ዓ.ም. ታተሙ። ሐዲስ ኪዳኑ በሙሉ በ1821 ዓ.ም.፣ መላው መጽሐፍ ቅዱስ ደግሞ በ1832 ዓ.ም. ታተመ።

አባ አብርሃም ተራው ሕዝብ በሚነጋገርበትና በሚያስተውለው የአማርኛ ቋንቋ መጽሐፍ ቅዱስን በመተርጎማቸው ለኢትዮጵያ ሕዝብ ታላቅ በረከትን አስገኝተዋል። ሕዝቡ በሚገባው ቋንቋ ቅዱስ መጽሐፍን አንብቦ ምሥጢረ ድኅነትን እንዲያውቅ አድርገዋል።

በመሆኑም አባ አብርሃም ለኢትዮጵያ ክርስቲያን ሕዝብ ታላቅ ባለውለታ ናቸው። ስማቸው በተረገሙት መጽሐፍ መግቢያ ሲወሳ ይኖራል። (ሐ.ኪ.ዳን አባ አብርሃም 1929)

9. የእርምጃ መጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም፡

ወለጋዊው አናሲሞስ ነሲቡ ሙሉ መጽሐፍ ቅዱስን ወደ እርምጃ ተርጉመዋል። እርሳቸው የትርጉም ሥራቸውን በሚሠሩበት ጊዜ ስዊድናውያን አማካሪዎቻቸው ነበሩ። አስቲር ገኖም የቅርብ ረዳታቸው ነበሩ። እርምጃው ሐዲስ ኪዳን በ1886 ዓ.ም. ታትሞአል።

የብሉይ ኪዳን የትርጉም ሥራ በ1890 ዓ.ም. ተፈጽሞ በ1891 ዓ.ም. ሙሉው የእርምጃ መጽሐፍ ቅዱስ ታትሞአል። የአናሲሞስ የሥራ ፍሬ የሆነው እርምጃው መጽሐፍ ቅዱስ በአባ አብርሃም ትርጉምና በስዊድናኛ መጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም ተነጻጽሮአል።

10. የትግርኛ መጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም፡

የትግርኛ መጽሐፍ ቅዱስ በአለቃ ተወልደ መድኅን ገብሩ ከ1861-1952 ዓ.ም. ተተርጎሞአል። አለቃ ተወልደ መድኅን ገብሩ በትግር ውስጥ የማይ ሚሻም ተወላጅ ነበሩ። በትርጉም ሥራቸው ጊዜም ስዊድናዊት

ዊንቅቪስት አማካሪያቸው እንደ ነበሩ ታውቋል።

የሐዲስ ኪዳን የትግርኛ ትርጉም በ1901 ዓ.ም. ታትሞአል። ሙሉው የትግርኛ መጽሐፍ ቅዱስ ደግሞ በ1948 ዓ.ም. ታትሞአል። አለቃ ተወልደ መድኅን ትግርኛ፣ ትግር፣ ግእዝ፣ አማርኛ፣ ዐረብኛ፣ ዕብራይስጥ፣ ጣልያንኛና ስዊድንኛ ያውቁ እንደ ነበር ዶ/ር ጉስታቭ አረን መስክረውላቸዋል።

ከዚህም በኋላ መጽሐፍ ቅዱስ በሌሎች የኢትዮጵያ ቋንቋዎች በኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማግበር በተለያዩ ጊዜያት እየታተመ ነው።

ኢትዮጵያ በ1ኛው ሺሕ ዓመት በግእዝ፣ በሁለተኛው ሺሕ ዓመት በአማርኛ፣ በእርምጃና በትግርኛ በሌሎችም የሀገር ቋንቋዎች የቅዱስ መጽሐፍን በረከት አግኝተዋል። ይህ በረከት ሳይቋረጥ በሌሎችም ቋንቋዎች አማካኝነት እስከ ዕለተ ምጽአት ይቀጥላል።

11. የተሻሻለው የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም፡

በ1923 ዓ.ም በቀዳማዊ ዐፄ ኃይለ ሥላሴ ትእዛዝ በኢትዮጵያ ሊቃውንት ብቻ ከግእዝ ወደ አማርኛ የተተረጎመ መጽሐፍ ቅዱስ ከ1928-1934 ዓ.ም. ባሉት ዓመታት በሎንዶን በፎቶ አፍሲት ታተመ። መጽሐፉ በግእዝና በአማርኛ ጎን ለጎን ስለተጻፈ ከትልቅነቱ የተነሣ በአራት ጥራዝ እንዲታተም ሆኖአል።

እንደገናም የካቲት 27 ቀን 1939 ዓ.ም. ሰባት ኢትዮጵያውንና ሦስት የውጭ ሀገር ሊቃውንት ያሉበት ጉባኤ በቀዳማዊ ዐፄ ኃይለ ሥላሴ ትእዛዝ ተቋቁሞ በአባ አብርሃም የተተረጎመውን መጽሐፍ ቅዱስ ከዕብራይስጥና ከፅርዕ ጋር በማነጻጸር የተሻለ ትርጉም አዘጋጅቶ በ1944 ዓ.ም. አቀረበ። ምክንያቱም የአባ አብርሃም ትርጉም ቃል በቃል እንጂ የአማርኛ ሰዋሰው የጠበቀ አልነበረም። ይኸው ትርጉም በ1953 ዓ.ም. በብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት ታትሞአል። በዚህ ትርጉም ውስጥ በ1923 ዓ.ም. ከግእዝ ከተተረጎመው ውስጥ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የምትቀበላቸው ሌሎች የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ተካትተዋል። ይኸው የተሻሻለው ትርጉም በሐዲስ ኪዳን ላይ አንዳንድ እርማት ተደርጎለት በ1980 ዓ.ም. ታትሞአል።

ይሁን እንጂ እስከ 1980 ዓ.ም. የነበሩት ትርጉሞች ሁሉ በግእዝና በዕርኤ ስብዓ ሊቃናት የተነጻጸሩ አልነበሩም። ስለዚህ ብሉይ ኪዳን ከግእዝና ከዕርኤ ስብዓ ሊቃናት፣ ሐዲስ ኪዳንም ከግእዝና ከመሠረታዊው የሐዲስ ኪዳን ቋንቋ ከዕርኤ ጋር ተነጻጽሮ የተሻሻለ ትርጉም እንዲዘጋጅ አስፈለገ።

በመሆኑም በብዙው ወቅት አብዮት ጸውሎስ ፓትርያርክ ርእሰ ሊቃና ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ ሊቀ ጳጳስ ዘአክሱም ወዕጩን በመንበረ ተክለ ሃይማኖት የዓለም አብያተ ክርስቲያናት ፕሬዝዳንትና የዓለም ሃይማኖቶች ለሰላም የክብር ፕሬዝዳንት በሰጡት ትእዛዝና መመሪያ መሠረት የተቋቋመው የሰማንያ አንዱ ቅዱሳት መጻሕፍት የትርጉም ጉባኤ ሊቃውንት በ14 ዓመታት ውስጥ የትርጉሙን ሥራ ከጠናቀቀ በኋላ እነሆ ይህ መጽሐፍ ቅዱስ በኢትዮጵያ ሁለት ሺሕ ዓመት (፳፻ ዓ.ም.) ታተመ።

ማጠቃለያ፡

ጌታችን ከመታገን ተለይቶ በተገኘ በገምገሞቹው ቀን መንፈስ ቅዱስ በሐዋርያት ላይ ወርዶ በዓለም ሁሉ ቋንቋ እንዲናገሩና ከተለያዩ ሀገሮች የመጡ ሰዎች ሁሉ ወንጌልን በራሳቸው ቋንቋ እንዲሰሙ አድርጓል። ይህም ሁኔታ የዓለም ሕዝቦች ሁሉ ቅዱስ መጽሐፍን በራሳቸው ቋንቋ መስማት፣ ማንበብና መማር እንዳለባቸው ያመለክታል።

በዚህም መሠረት “አንዲት፣ ቅድስት፣ ነላዊትና ሐዋርያዊት ቤተ ክርስቲያን መጽሐፍ ቅዱስን በየቋንቋው ስትተረጎም ኖራለች፣ አሁንም ትተረጎማለች። በመተርጎም ጊዜም ስሕተት እንዳይኖር ብርቱ ጥንቃቄ ይደረግ ነበር። ይህም ይደረግ ማበረው በእጅ ጽሕፈት ነው።

ዛሬ ግን የተራቀቀው የጎትመት መሣሪያ ስላለ፣ ከሁሉም በላይ አዲሱ የጽሕፈት መሣሪያ ኮምፒዩተር ስለተፈለሰፈ መጽሐፍ ቅዱስን በቀላሉ ማተም ማባባትና ማስራጨት ይቻላል። 3ኛው ሺሕ ዓመት “ወንጌል በዓለም ዳርቻ ሁሉ ይሰበካል” የተባለው ቃል በትክክል የሚፈጸምበት ዘመን ነው።

ይሁን እንጂ በትርጉም ሥራ ጊዜ በመንፈስ ቅዱስ አሳብ የተጻፈው ቃል በሰው አሳብ እንዳይለወጥ፣ ግልጥ ለማድረግ ሲባል ባይ እንዳይሆን፣ ለአንድ ሀገር ባህልና ልማድ፣ እምነትና ትውፊት ሲባል የመጽሐፍ ቅዱስ እውነት እንዳይዳብዝ፣ የአንድ ሀገር ሕዝብ በሚገባው ቋንቋ ሲባልም ቃሉ ተራ እንዳይሆን፣ አንባቢ እንዲገባውም ቀላል ለማድረግ የሚደረገው ጥረት መጽሐፍ ቅዱስን ተራ ደብዳቤ እንዳያስመስለው ጥንቃቄ ያስፈልጋል።

መጋቢ ብሉይ ሰይፈ ሥላሴ ዮሐንስ ✓

ስምዓት

መጽሐፍ ቅዱስ ቀኃሥት፡ 1953፡ ብርሃንና ሰላም አ.አ.።
የስብዓ ሊቃናት ትርጉም (Septuagint) ሐተታ በቀሲስ ዶ/ር ምክረ ሥላሴ ገብረ አማኑኤል፡ ቃሉ
ይናገር የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር መጽሔት፡ ቍጥር 2፡ 2000 ዓ.ም. አ.አ.።
የብሉይ ኪዳን ጥናት መግቢያ በጽሑፍ አቅራቢው 1975-1986 ዓ.ም. ያልታተመ።
Evangelical Pioneers in Ethiopia by Dr. Gustav Aren, 1978 Stockholm.
Ethiopia and the Bible by Ullendorf E., 1967, London.